

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Framtidens specialistsjuksköterska - ny roll, nya möjligheter - SOU 2018:77

Sammanfattning

Sveriges kommuner och landsting (SKL) anser att det finns ett stort behov av en förändrad specialistsjuksköterskeexamen, men att föreliggande förslag inte kan ligga till grund för en sådan. SKL förordar därför att frågan om inriktning och innehåll i specialistsjuksköterskeexamen utreds vidare tillsammans med kvarstående frågor kring avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS). SKL avstyrker utredningens förslag på förändringar i hälso- och sjukvårdslagen, hälso- och sjukvårdsförordningen, patientsäkerhetslagen och patientsäkerhetsförordningen.

SKL anser att:

- De modeller för specialistsjuksköterskeexamen som föreslås inte överensstämmer med behoven av kompetens i dagens och framtidens hälso- och sjukvård
- Förslaget om en ny yrkesexamina för avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS) kan vara positivt, men det är inte motiverat med ytterligare en legitimation och ensamrätt till yrke. Därtill kvarstår frågor kring behörighetskrav
- Sambandet mellan grund-, specialist- och avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen behöver ses över samlat. Det behöver klargöras hur de förhåller sig till varandra avseende innehåll och nivå för en tydlig progression
- De förslagna förändringar i hälso- och sjukvårdslagen 5 kapitel och patientsäkerhetslagens 6 kapitel är från ett lagsystematiskt perspektiv helt felaktiga och kan inte ligga till grund för fortsatt lagstiftningsarbete
- Möjligheter till karriärutveckling, kompetensutveckling och vidareutbildning är mycket viktigt, men åstadkoms inte genom de förslagna författningsändringarna.

SKL ställer sig positiv till:

- Ett ökat antal fristående kurser riktade mot hälso- och sjukvårdspersonal
- Utökade forskningsmedel för området vårdvetenskap samt en översyn av ersättningarna för VFU
- Förtydligandet av möjligheten till förenade anställningar inom området vårdvetenskap.

Förbundets ställningstagande

Omställning mot en nära vård

Utvecklingen av en nära vård pågår på lokal, regional och nationell nivå. Primärvården utgör en kärna i den nära vården och omfattar både regional- och kommunal vård och omsorg. Därför finner SKL att det är anmärkningsvärt att kommunernas behov inte har synliggjorts mer i utredningen. Utvecklingen av en nära vård innebär ett förändrat arbetssätt där regioner och kommuner samverkar i att arbeta hälsofrämjande, förebyggande och inte minst proaktivt. Insatser kommer även alltmer att ske i hemmen. SKL menar att utredningen inte beaktar denna utveckling vare sig i sin problembeskrivning eller i sina förslag.

Specialistsjuksköterskeexamen

Modellerna för specialistsjuksköterskeexamen som presenteras i betänkandet svarar inte mot dagens och morgondagens behov av kompetens inom hälso- och sjukvården i regioner och kommuner.

Det krävs en större flexibilitet än dagens system tillåter och samtidigt en större enhetlighet än vad vissa av förslagen medger. Modell C, med endast några reglerade inriktningar, medför att lärosätena får ett stort ansvar för att forma de utbildningar som regioner och kommuner är i stort behov av för sin kompetensförsörjning. Risken är att utbildningarna ser mycket olika ut på olika lärosäten eller att viktiga utbildningar inte alls bedrivs.

Utredaren förordar att endast tre smala specialiteter är så samhällsviktiga att de bör regleras. SKL är av en annan åsikt. Hälso- och sjukvården står inför förändringar där insatser förskjuts från dagens slutenvård mot andra vårdområden. Även andra specialistinriktningar är då viktiga. Därtill har kommunerna en stor roll att spela i framtidens hälso- och sjukvård, vilket måste genomsyra även utbildningssystemen.

Vidare utredning behövs för att hitta en modell som ger viss flexibilitet över tid samt möjliggör viss lokal och regional variation. Samtidigt behövs en struktur som ger en likvärdighet över landet och sätter viktiga områden inom sjukvården i fokus.

Examensarbete

SKL avstyrker förslaget att göra det obligatoriskt med 15 högskolepoängs examensarbete. För yrkesexamina är dagens formulering bra. Om lärosäten i samråd med avnämare anser att ett mer omfattande examensarbete är motiverat är det fullt möjligt att ändå erbjuda studenterna detta. I bilagan till högskoleförordningen regleras miniminivåer. För att möjliggöra flexibilitet bör de inte göras omotiverat höga.

Avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS)

En ny yrkesexamen på 120 högskolepoäng kan vara positiv då en förlängd utbildning skapar möjligheter för fördjupad och breddad kompetens. Med ökad kompetens öppnas möjligheter till större ansvarstagande. Förslagen innebär att en avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen ska ligga till grund för ytterligare en legitimation och ensamrätt till yrket. SKL anser inte att detta är motiverat. Då sjuksköterskeutbildningen föreslås vara behörighetskrav har individen redan en legitimation vilket borde vara tillräckligt ur patientsäkerhetssynpunkt.

Dubbellegitimation för sjuksköterskor förekommer idag endast för barnmorskor, av historiska skäl, men det finns inte några sakligt motiverade skäl att införa fler sådana dubbleringar. AKS ska enligt förslaget inte ha någon reglerad inriktning, vilket gör att det blir en stor otydlighet kring vad examen innefattar och således vad som är grunden för ytterligare en legitimation och för ensamrätt till yrket. De arbetsuppgifter som AKS förväntas göra i framtiden utförs med stor sannolikhet redan idag av någon, vilket gör det mycket otydligt vad ensamrätten till yrket skulle innebära.

Progression i utbildningarna

Sambandet mellan grund-, specialist- och avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen behöver ses över samlat för att klargöra hur de förhåller sig till varandra avseende innehåll och nivå. Det behöver finnas en progression genom examina på de olika nivåerna. Vårdens behov av kompetens behöver ligga till grund för strukturen som helhet.

Behörighetskraven för utbildning till AKS behöver ses över ytterligare, både i förhållande till specialistsjuksköterskeexamen och vad gäller arbetslivserfarenhet. Om en AKS ska ha kompetens för att arbeta med en hög grad av självständighet bör arbetslivserfarenhet från hälso- och sjukvården vara ett behörighetskrav.

Examensmål

Hälso- och sjukdomspanoramat och sjukvårdens organisation är under förändring, fler lever längre och fler har många kroniska sjukdomar samtidigt. Därtill sker en strukturförändring med satsningar på en nära vård och mer centraliserad högspecialiserad vård. Utifrån det har regionerna en gemensam syn på behovet av baskompetens inom vården för alla yrkesgrupper. Det handlar om att:

- ha förmåga att verka i nya vårdmiljöer med digitalisering som verktyg och stöd
- kunna arbeta i team med och för patienterna
- utveckla en god kommunikationsförmåga och
- ha ett hälsofrämjande förhållningssätt.

SKL anser därför att vissa justeringar i målbeskrivningarna behöver göras. Det är viktigt att utbildningen av specialistsjuksköterskor och AKS utgår från de uppgifter de ska hantera i morgondagens hälso- och sjukvård.

Kvalitetssäkring och fortbildning

SKL avstyrker den föreslagna förändringen i definitionen av god vård i HSL 5 kap. 1§ och den föreslagna förändringen i HSL 5 kap. 4§ avseende systematisk och fortlöpande kvalitetsutveckling. Utredningens förslag i dessa delar framstår som ogenomtänkta och illa underbyggda. Förslagen är från ett systemperspektiv helt felaktiga och stämmer inte överens med den lagtekniska utformningen. De saknar koppling till författningarnas övergripande mål och innehåll, de frågor som respektive författning är avsedd att reglera. Dessa delar av förslaget kan inte ligga till grund för fortsatt lagstiftningsarbete.

SKL avstyrker också de föreslagna tilläggen i patientsäkerhetslagens 6 kap. 1§ och 2§ samt bemyndigandet att meddela föreskrifter om krav på fortbildning i 18§. De förslag på reglering av fortbildning och kompetensutveckling som presenteras ligger inte i linje med det arbete som nu genomförs i regioner och kommuner.

Kompetensutveckling behöver utgå från behoven i verksamheten, inte bygga på kvantitativa mått på individnivå.

Kompetensutveckling är viktigt för alla som arbetar i hälso- och sjukvården. Att arbeta i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet är redan ett krav i lagstiftning. Ett stort arbete pågår med regioners system för kunskapsstyrning där nationella och regionala programområden etableras för att identifiera områden där kunskapsstöd kan stödja verksamhetens utveckling. Omsättning av kunskapsstödet till praktik innebär så väl utveckling av verksamheten som kompetensutveckling för att höja kvaliteten. De kompetenshöjande insatserna kommer då att få en direkt koppling till de behov som finns och kommer direkt patienterna till del. I detta arbete har det etablerats partnerskap med myndigheterna, exempelvis Socialstyrelsen. Liknande arbete pågår med de kommunala huvudmännen.

Ökat antal fristående kurser

SKL anser att det vore mycket positivt med ett ökat utbud av fristående kurser riktat mot yrkesverksam hälso- och sjukvårdspersonal. Det är av största vikt att de kurser som erbjuds motsvarar de behov som finns i hälso- och sjukvårdens verksamheter inom kommuner och regioner. SKL anser att ett utökat kursutbud bör riktas mot alla yrkesgrupper i hälso- och sjukvården, inte bara de yrkesgrupper som utredningen omfattar. Ett utökat och relevant kursutbud skulle ge förbättrade möjligheter för kompetensutveckling och vidareutbildning för sjukvårdens medarbetare.

VFU och forskningsmedel genom VULF-avtal

Ökade forskningsmedel inom vårdvetenskap, en översyn av VFU-ersättningen är positivt.

Utredaren förordar VULF-avtalet som ett medel för nationell reglering av VFU placeringar för att öka kapacitet och kvalitet. Redan idag finns avtal mellan lärosäten och vårdgivare och dialog kring dessa frågor sker fortlöpande. SKL anser inte att dimensionering av VFU kan styras nationellt. Förändringar sker kontinuerligt hos vårdgivare och lärosäten vilket gör att detta bäst hanteras på regional nivå för att bästa kvalitet ska uppnås.

Det finns en stor komplexitet i frågan kring ett eventuellt VULF-avtal som behöver hanteras. I betänkandet görs en jämförelse med ALF-avtalet men SKL anser att det finns skillnader. ALF-avtalet är ett avtal mellan staten och sju huvudmän kring forskning och en utbildning på grundnivå som ges vid sju lärosäten. VULF-avtalet skulle innefatta flera utbildningar, vid ett stort antal högskolor, och med samtliga regioner och kommuner som potentiella avtalsparter.

Parallellt pågår också andra initiativ kring nationella och regionala samverkansarenor mellan akademien och hälso- och sjukvården samt kring högskolans styrning och resurstilldelning. SKL anser att dialog kring ett VULF-avtal behöver göras i samklang med dessa och bygga på ett nytt förslag på struktur för specialistsjuksköterskeexamen och innefatta samtliga vårdutbildningar.

Förenade anställningar

Att förtydliga möjligheten till förenade anställning inom området vårdvetenskap är positiv. Det gynnar samverkan och lärande mellan olika huvudmän, lärosäte och verksamhet, att personer har möjlighet att kombinera arbete i de olika organisationerna. Ytterst gynnar en god samverkan och kunskapsöverföring patienter och brukare.

Samverkan på nationell nivå

SKL anser att förslaget om nationellt samverkansråd bör hanteras inom ramen för det uppdrag Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har om samverkan kring kompetensförsörjning i hälso- och sjukvårdens.

Barnmorskeexamen

SKL anser att barnmorskeexamen bör utredas vidare. Utredningens utgångspunkt bör då vara de arbetsuppgifter en barnmorska kommer att utföra utifrån förändrade behov hos patienterna.

Specialiströntgensjuksköterskeexamen

SKL är positiv till förslaget om att UKÄ får i uppdrag att ytterligare utreda vilka förutsättningar som finns för att införa en specialiströntgensjuksköterskeexamen. Den diagnostiska bildmedicinen utvecklas ständigt mot mer högspecialiserad diagnostik och terapeutisk verksamhet och kräver såväl metodutveckling som optimering av verksamheterna. Detta kräver att röntgensjuksköterskor har möjlighet till relevant vidareutbildning.

SKL vill i detta sammanhang lyfta Styr- och resursutredningens förslag (SOU 2019:6) om att möjliggöra och underlätta gemensamma examenstillstånd och samarbeten mellan lärosäten. Att påbörja det utredningsarbete som krävs för att underlätta sådana samarbeten är mycket angeläget.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande